

תרגיל 1 – אלגברה מופשטת 1

1. מצא a ו b המקיימים $\gcd(r, s) = ar + bs$, כאשר

א. $r = 11, s = 17$

ב. $r = 8, s = 12$

פתרון

א. $\gcd(r, s) = 1 = 2 \cdot 17 - 3 \cdot 11$

ב. $\gcd(r, s) = 4 = 1 \cdot 12 - 1 \cdot 8$

2. יהיו $a, b, c \in \mathbb{Z}$ כך ש $a|bc$ ו $\gcd(a, b) = 1$ הוכח ש $a|c$.

פתרון

נתון ש $\gcd(a, b) = 1$ על פי משפט ה $\gcd$ קיימים m, n כך ש $ma + nb = 1$. נניח ש $c \in \mathbb{Z}$ כך ש

$a|bc$ ז"א קיים $q \in \mathbb{Z}$ כך ש $bc = aq$. מכיוון ש $ma + nb = 1$ נקבל $c = mac + nbc$ ומכיוון ש

$bc = aq$ נקבל $c = mac + naq = a(mc + nq)$ ז"א $a|c$.

3. א. הוכח ש $\Omega_\infty = \{w \in \mathbb{C} \mid w^m = 1 \text{ ש } m \in \mathbb{Z} \text{ קיים}\}$ חבורה אבלית ביחס לפעולת הכפל של

מספרים מרוכבים.

ב. הוכח ש $\Omega = \{z \in \mathbb{C} \mid |z| = 1\}$ חבורה אבלית ביחס לפעולת הכפל של מספרים מרוכבים.

פתרון

א.

סגירות לכפל

יהיו $\omega, \rho \in \Omega_\infty$ אזי קיימים $m, n \in \mathbb{Z}$ כך שמתקיים: $\omega^m = \rho^n = 1$.

$$(\omega\rho)^{mn} = \omega^{mn} \cdot \rho^{mn} = \omega^{mn} \cdot \rho^{nm} = (\omega^m)^n \cdot (\rho^n)^m = 1^n \cdot 1^m = 1$$

השוויון הראשון נובע מהקומוטטיביות ב $\mathbb{C}$, השוויון השני נובע מהקומוטטיביות ב $\mathbb{Z}$, השוויון השלישי

נובע מהגדרת החזקה ומכיוון ש $(\mathbb{C}^*, \cdot)$ חבורה.

קיום איבר הופכי

יהי $\omega \in \Omega_\infty$ ולכן $\omega \in \mathbb{C}^*$ (לא קיים $n \in \mathbb{Z}$ כך ש $0^n = 1$ ולכן $0 \notin \Omega_\infty$ ז"א $\Omega_\infty \subseteq \mathbb{C}^*$) אז קיים n

שלם כך ש $\omega^n = 1$. $\omega \in \mathbb{C}^*$ ולכן קיים ל ω איבר הופכי ω^{-1} . נראה ש $\omega^{-1} \in \Omega_\infty$.

$$(\omega^{-1})^n = \omega^{-1 \cdot n} = \omega^{n \cdot (-1)} = (\omega^n)^{-1} = 1^{-1} = 1$$

מכיוון ש $\Omega_\infty \subseteq \mathbb{C}^*$ וש $(\mathbb{C}^*, \cdot)$ חבורה נקבל מהקריטריון המקוצר ש Ω_∞ תת חבורה של $\mathbb{C}^*$.

ב.

מכיוון ש $\Omega \neq 0$ כי $|0| = 0 \neq 1$ אז $\Omega \subseteq \mathbb{C}^*$. נוכיח שוב ש Ω תת חבורה על פי הקריטריון המקוצר.

סגירות לכפל

יהיו $z, u \in \Omega$. $|z \cdot u| = |z| \cdot |u| = 1 \cdot 1 = 1$ ולכן $z \cdot u \in \Omega$.

קיום איבר הופכי

יהי Ω , $z \in \Omega$, $z^{-1} = (\overline{z \cdot \bar{z}})^{-1} \cdot \bar{z}$, מכיוון ש $|z|=1$ אז $z \cdot \bar{z} = 1$ ואז $z^{-1} = \bar{z}$ ו $|z^{-1}| = |\bar{z}| = |z| = 1$.

4. תהיי G חבורה הוכח את הטענות הבאות:

א. אם לכל $a \in G$ מתקיים $a^2 = e$ אז G אבלית.

ב. אם לכל $a, b \in G$ מתקיים $(ab)^2 = a^2 b^2$ אזי G חבורה אבלית.

פתרון

א.

צריך להוכיח שלכל $b, c \in G$ מתקיים $bc = cb$. נתון שלכל $a \in G$ מתקיים $a \cdot a = e$ ולכן

$$.a = a \cdot (a \cdot a^{-1}) = (a \cdot a) \cdot a^{-1} = e \cdot a^{-1} = a^{-1} \Rightarrow a = a^{-1}$$

בפרט לכל $b, c \in G$ מתקיים $(bc)^{-1} = bc$. ראינו ש $(bc)^{-1} = c^{-1} b^{-1}$ ומכיוון שלכל $a \in G$ מתקיים

$$.bc = (bc)^{-1} = c^{-1} b^{-1} = cb$$

ב.

יהיו $a, b \in G$

$$.ba = (a^{-1} a)(ba)(bb^{-1}) = a^{-1}(ab)(ab)b^{-1} = a^{-1}(ab)^2 b^{-1} = a^{-1} a^2 b^2 b^{-1} = ab$$

5. א. הוכח שהקבוצה $\mathbb{R}^3$ עם הפעולה הבאה:

$$(x_1, y_1, z_1) \cdot (x_2, y_2, z_2) = (x_1 + x_2 + z_1 y_2, y_1 + y_2, z_1 + z_2)$$

ב. את האיבר ההופכי ל $(30, 7, 2012)$.

פתרון

א.

סגירות

יהיו $(x_1, y_1, z_1), (x_2, y_2, z_2) \in \mathbb{R}^3$ מכיוון שהקבוצה $\mathbb{R}$ סגורה לכפל וחיבור נקבל ש

$$.(x_1 + x_2 + z_1 y_2, y_1 + y_2, z_1 + z_2) \in \mathbb{R}^3 \Leftarrow x_1 + x_2 + z_1 y_2 \in \mathbb{R} \wedge y_1 + y_2 \in \mathbb{R} \wedge z_1 + z_2 \in \mathbb{R}$$

אסוציאטיביות

יהיו $(x_1, y_1, z_1), (x_2, y_2, z_2), (x_3, y_3, z_3) \in \mathbb{R}^3$

$$((x_1, y_1, z_1) \cdot (x_2, y_2, z_2)) \cdot (x_3, y_3, z_3) = (x_1 + x_2 + z_1 y_2, y_1 + y_2, z_1 + z_2) \cdot (x_3, y_3, z_3) =$$

$$= (x_1 + x_2 + z_1 y_2 + x_3 + (z_1 + z_2) y_3, (y_1 + y_2) + y_3, (z_1 + z_2) + z_3)$$

$$(x_1, y_1, z_1) \cdot ((x_2, y_2, z_2) \cdot (x_3, y_3, z_3)) = (x_1, y_1, z_1) \cdot (x_2 + x_3 + z_2 y_3, y_2 + y_3, z_2 + z_3) =$$

$$= (x_1 + x_2 + x_3 + z_2 y_3 + z_1 (y_2 + y_3), y_1 + (y_2 + y_3), z_1 + (z_2 + z_3))$$

מכיוון ש $\mathbb{R}$ שדה נקבל ש

$$x_1 + x_2 + x_3 + z_2 y_3 + z_1 (y_2 + y_3) = x_1 + x_2 + z_1 y_2 + x_3 + (z_1 + z_2) y_3$$

$$. y_1 + (y_2 + y_3) = (y_1 + y_2) + y_3$$

$$z_1 + (z_2 + z_3) = (z_1 + z_2) + z_3$$

קיום איבר יחידה

איבר היחידה הוא $(0, 0, 0)$ מכיוון ש

$$(x_1, y_1, z_1) \cdot (0, 0, 0) = (x_1 + 0 + z_1 \cdot 0, y_1 + 0, z_1 + 0) = (x_1, y_1, z_1)$$

$$(0, 0, 0) \cdot (x_1, y_1, z_1) = (0 + x_1 + 0 \cdot y_1, 0 + y_1, 0 + z_1) = (x_1, y_1, z_1)$$

איבר הופכי

$$(x, y, z) \cdot (zy - x, -y, -z) = (x + zy - x + z \cdot (-y), y - y, z - z) = (0, 0, 0)$$

$$(zy - x, -y, -z) \cdot (x, y, z) = (zy - x + x - zy, -y + y, -z + z) = (0, 0, 0)$$

האיבר ההופכי של (x, y, z) הוא $(zy - x, -y, -z)$.

לא קומוטטיבי

$$(1, 2, 3) \cdot (4, 5, 6) = (1 + 4 + 3 \cdot 5, 2 + 5, 3 + 6) = (20, 7, 9)$$

$$(4, 5, 6) \cdot (1, 2, 3) = (4 + 1 + 6 \cdot 2, 5 + 2, 6 + 3) = (17, 7, 9)$$

קיבלנו שני איברים $a, b \in \mathbb{R}^3$ כך ש $ab \neq ba$.

ב.

ראינו בסעיף א שהאיבר ההופכי ל (x, y, z) הוא $(zy - x, -y, -z)$, ולכן האיבר ההופכי ל $(30, 7, 2012)$

הוא $(14054, -7, -2012)$.

6. כמה מבנים אלגבריים בינריים קיימים מעל קבוצה עם 5 איברים כך שהפעולה היא:

א. קומוטטיבית.

ב. קומוטטיבית ובעלת איבר נטרלי.

פתרון

א.

	a	b	c	d	e
a	11	1	2	3	4
b	1	12	5	6	7
c	2	5	13	8	9
d	3	6	8	14	10
e	4	7	9	10	15

לכל אחד מהמשבצות הממוספרות יש 5 אופציות ולכן מספר האפשרויות הוא 5^{15} .

ב.

	e	a	b	c	d
e	e	a	b	c	d
a	a	7	1	2	3
b	b	1	8	4	5
c	c	2	4	9	6
d	d	3	5	6	10

לכל אחד מהמשבצות הממוספרות יש 5 אופציות ולכן מספר האפשרויות הוא 5^{10} . כל אחד מהאיברים יכול להיות איבר יחידה ולכן סה"כ יש 5^{11} אופציות.

7. נביט בקבוצה $(\mathbb{N} \cup \{0\}) \times (\mathbb{N} \cup \{0\})$ ונגדיר פעולה * על הקבוצה המקיימת:

$$(a,b)*(c,d) = \begin{cases} (a+c-b,d) & c > b \\ (a,b-c+d) & \text{otherwise} \end{cases}$$

א. הראו כי הקבוצה יחד עם הפעולה הנ"ל מהווה מונואיד.
 ב. מהי קבוצת האיברים ההפיכים משמאל? האם היא חבורה?

פתרון

א.

סגירות

יהיו $(a,b), (c,d) \in (\mathbb{N} \cup \{0\}) \times (\mathbb{N} \cup \{0\})$

מקרה 1 $c > b$ ולכן

$$(a+c-b,d) \in (\mathbb{N} \cup \{0\}) \times (\mathbb{N} \cup \{0\}) \Leftrightarrow a+c-b \in \mathbb{N} \cup \{0\} \Leftrightarrow a+c-b > 0 \Leftrightarrow c-b > 0$$

מקרה 2 $c \leq b$ ולכן

$$(a,b-c+d) \in (\mathbb{N} \cup \{0\}) \times (\mathbb{N} \cup \{0\}) \Leftrightarrow b-c+d \in \mathbb{N} \cup \{0\} \Leftrightarrow b-c+d \geq 0 \Leftrightarrow b-c \geq 0$$

אסוציאטיביות

יהיו $(a,b), (c,d), (e,f) \in (\mathbb{N} \cup \{0\}) \times (\mathbb{N} \cup \{0\})$

מקרה 1 $c > b$

$$((a,b)*(c,d))*(e,f) = (a+c-b,d)*(e,f) = \begin{cases} (a+c-b+e-d,f) & e > d \\ (a+c-b,d-e+f) & \text{otherwise} \end{cases}$$

נשים לב שאם $c > b \wedge e > d$ אז $c+e-d > b$ ולכן:

$$(a,b)*((c,d),(e,f)) = \begin{cases} (a,b)*(c+e-d,f) = (a+c+e-d-b,f) & e > d \\ (a,b)*(c,d-e+f) = (a+c-b,d-e+f) & \text{otherwise} \end{cases}$$

מקרה 2 $c \leq b$

$$((a,b)*(c,d))*(e,f) = (a,b-c+d)*(e,f) = \begin{cases} (a+e-(b-c+d),f) & e > b-c+d \\ (a,b-c+d-e+f) & \text{otherwise} \end{cases}$$

שימו לב $e > d \Leftrightarrow c \leq b \wedge e > b-c+d$ נקבל

$$(a,b)*((c,d),(e,f)) = \begin{cases} (a,b)*(c+e-d,f) = (a+c+e-d-b,f) & e > b-c+d \\ (a,b)*(c+e-d,f) = (a,b-(c+e-d)+f) & d < e \leq b-c+d \\ (a,b)*(c,d-e+f) = (a,b-c+d-e+f) & \text{otherwise} \end{cases}$$

ובסה"כ נקבל ש

$$(a,b)*((c,d),(e,f)) = \begin{cases} (a+e-(b-c+d),f) & e > b-c+d \\ (a,b-c+d-e+f) & \text{otherwise} \end{cases}$$

קיום איבר יחידה

$(0,0)$ הוא איבר יחידה מכיוון ש

$$(a,b)*(0,0) = (a,b-0+0) = (a,b)$$

$$(0,0)*(a,b) = (0+a-0,b) = (a,b)$$

ב.

קבוצת האיברים ההפיכים משמאל היא $\{(a,0) : a \in \mathbb{N} \cup \{0\}\}$

מכיוון ש $(0,a)*(a,0) = (0,a-a+0) = (0,0)$ קבוצת ההפיכים משמאל לא חבורה מכיוון שהאיברים ההופכים אינם בקבוצה. $(0,a)$ לא נמצא בקבוצה האיברים ההפיכים משמאל.

8. תהיינה H_1, H_2 תת חבורות של G . הוכח כי $H_1 \cup H_2$ תת חבורה של G אם ורק אם

$$H_2 \subseteq H_1 \text{ או } H_1 \subseteq H_2$$

פתרון

$\Rightarrow$ נתון ש $H_1 \subseteq H_2$ או $H_2 \subseteq H_1$. נניח ב.ה.ג.כ ש $H_1 \subseteq H_2$ ואז $H_1 \cup H_2 = H_2$ נתון ש H_2 תת חבורה של G ולכן $H_1 \cup H_2$ תת חבורה של G .

$\Leftarrow$

נניח ש $H_1 \cup H_2$ תת חבורה של G .

נניח בשלילה ש H_1 לא מוכל ב H_2 וגם H_2 לא מוכל ב H_1 .

ז"א קיים $a \in H_1 \wedge a \notin H_2$ וכן קיים $b \in H_2 \wedge b \notin H_1$ נשים לב ש $a, b \in H_1 \cup H_2$ מכיוון ש

$$H_1 \cup H_2 \text{ תת חבורה אז } a \cdot b \in H_1 \cup H_2 \text{ ז"א } ab \in H_1 \vee ab \in H_2$$

אם $ab \in H_1 \Leftrightarrow a^{-1}ab \in H_1 \Leftrightarrow b \in H_1$ וקיבלנו סתירה.

אם $ab \in H_2 \Leftrightarrow abb^{-1} \in H_1 \Leftrightarrow a \in H_2$ וקיבלנו סתירה.

ולכן $H_2 \subseteq H_1$ או $H_1 \subseteq H_2$.

9. רשמו את כל האיברים שבהבורה U_{10} רשמו את טבלת הכפל שלה ומצאו את כל תתי החבורות שלה.

פתרון

$$U_{10} = \{1, 3, 7, 9\} \text{ ז"א } U_{10} = \{a \in \mathbb{Z}_{10} \mid 1 \leq a \leq 10, \gcd(a, 10) = 1\}$$

לוח הכפל

	1	3	7	9
1	1	3	7	9
3	3	9	1	7
7	7	1	9	3
9	9	7	3	1

תתי החבורות הם: $\{1\}, \{1, 9\}$.

10. תהיי $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$ מטריצה כך ש $n > 1$ נגדיר $V_A = \{B \in \mathbb{R}^{n \times n} \mid AB = BA\}$ האם V_A אגודה,

מונואיד, חבורה או חבורה אבלית. הוכח את תשובתך.

פתרון

תהיי $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$ מטריצה כך ש $n > 1$.

סגירות

יהיו $B, C \in V_A$ ז"א $AB = BA \wedge AC = CA$.
 $BC \in V_A$ ולכן $A(BC) = (AB)C = (BA)C = B(AC) = B(CA) = (BC)A$.

אסוציאטיביות

נובע מאסוציאטיביות בכפל מטריצות.

איבר יחידה

מכיוון ש $AI = IA$ נקבל ש $I \in V_A$ ולכל מטריצה $B \in \mathbb{R}^{n \times n}$ מתקיים $B = BI = IB$ ובפרט לכל $B \in V_A$ מתקיים $B = BI = IB$ ולכן I איבר יחידה.

קיום הופכי

לא לכל מטריצה ב V_A קיים הופכי. מטריצת האפס שייכת ל V_A אבל אין לה הופכי.

הקבוצה V_A היא מונואיד.

11. הוכח כי בחבורה G מסדר סופי כל $e \neq a \in G$ הוא מסדר סופי.

פתרון

מכיוון ש G מסדר סופי קיימים $m \neq n \in \mathbb{N}$ כך ש $a^m = a^n$ נניח ב.ה.ג.כ ש $n < m$. מכיוון ש G חבורה קיים $a^{-1} \in G$ כך ש $a \cdot a^{-1} = e$ $a^m \cdot (a^{-1})^n = a^n \cdot (a^{-1})^n = e$ $a \cdot a^{-1} = e$ ולכן $a^{m-n} = e$ ולכן a מסדר סופי.

12. הוכח שהחבורה U_8 לא ציקלית והחבורה U_9 ציקלית.

פתרון

$$U_8 = \{1, 3, 5, 7\}$$

נביט בתת החבורות שכל אחד מאברי U_8 יוצר:

$$\langle 1 \rangle = \{1\}, \langle 3 \rangle = \{1, 3\}, \langle 5 \rangle = \{1, 5\}, \langle 7 \rangle = \{1, 7\}$$

אף אחד מאברי הקבוצה לא יוצר אותה ולכן U_8 לא ציקלית.

$$U_9 = \{1, 2, 4, 5, 7, 8\}$$

$\langle 2 \rangle = \{2, 4, 8, 7, 5, 4\}$ ז"א 2 יוצר את U_9 ולכן U_9 חבורה ציקלית.

תרגיל בונוס

הוכח שיש אינסוף ראשוניים מהצורה $6n - 1$. הדרכה: יש דמיון עם הוכחת אוקלידס לקיומם של אינסוף מספרים ראשוניים.

פתרון:

שלב א (טריוויאלי)

כל מספר שלם הוא אחד (ורק אחד) מהטיפוסים הבאים:

$$6n, 6n + 1, 6n + 2, 6n + 3, 6n + 4, 6n + 5 \quad n \in \mathbb{Z}$$

לכן כל ראשוני אי-זוגי הגדול מ 3 הוא מהטיפוס $6n + 1$ או $6n - 1$

$$(\text{כמובן } \{6n + 5\}_{n \in \mathbb{Z}} = \{6n - 1\}_{n \in \mathbb{Z}})$$

שלב ב (לא טריוויאלי)

הערה: רעיון בהוכחת שלם ב דומה להוכחה של העובדה שיש אינסוף מספרים ראשוניים (אוקלידס).

תזכורת: נניח בשלילה שיש מספר סופי $p_1, \dots, p_m$ ראשוניים. אז מוגדרת מכפלה סופית $a = p_1 \cdots p_m - 1$. ניקח פירוק $a = q_1 \cdots q_r$ דרך ראשוניים. אזי כל q_j שווה לאחד מ p_i הנ"ל. מכאן נקבל $1 | p_i$, סתירה.

נניח בשלילה שיש מספר סופי $p_1, \dots, p_m$ ראשוניים מהטיפוס $6n - 1$.

ניקח מספר טבעי $a = 6p_1 \cdots p_m - 1$. אז a מספר טבעי אי-זוגי מהטיפוס $6n - 1$ כך ש $p_i < a \quad \forall 1 \leq i \leq m$.

בפירוק $a = q_1 \cdots q_r$ דרך ראשוניים יש רק ראשוניים אי-זוגיים. אפשר גם להניח שהם גדולים מ 3 (אחרת 3 מחלק את 1, סתירה).

לפי שלב א כל $q_1, \dots, q_r$ הוא מהטיפוס $6n - 1$ או $6n + 1$.

מקרה 1: יש ביניהם q_j מהטיפוס $6n - 1$.

אזי q_j שווה לאחד מ p_i הנ"ל. אבל זה גורר $a | p_i$ ואז נקבל $1 | p_i$ (כי $a = 6p_1 \cdots p_m - 1$), סתירה !

מקרה 2: כל הגורמים $q_1, \dots, q_r$ הם מהטיפוס $6n + 1$. אבל אז גם המכפלה $a = q_1 \cdots q_r$ מאותו טיפוס.

ז"א קבלנו ש a מהטיפוס $6n + 1$. אבל זה בסתירה עם העובדה ש a מהטיפוס $6n - 1$.